

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Metsätalouden koulutus

Jenni Pirinen

KEMERA-LAIN TAIMIKON VARHAISHOIDON, NUOREN METSÄN
HOIDON JA SUOMETSÄN HOIDON KEHITTÄMINEN RIISTAN
ELINYMPÄRISTÖN NÄKÖKULMASTA

Opinnäytetyö
Joulukuu 2021

Karelia
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2021
Metsätalouden koulutus

Karjalankatu 3
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijä
Jenni Pirinen

Nimeke
Kemera-lain taimikon varhaisoidon, nuoren metsän hoidon ja suometsän hoidon kehittäminen riistan elinympäristön näkökulmasta

Tiivistelmä

Opinnäytetyössä tutkittiin Kemera-lain taimikon varhaisoidon, nuoren metsän hoidon ja suometsän hoidon työläjien kehittämistarvetta riistan elinympäristön näkökulmasta. Tarkoituksena oli tuoda esille seuraavien kannustejärjestelmien kehittämisessä hyödynnettäviä metsä- ja riista-alan asiantuntijanäkemyksiä.

Tutkimuksessa selvitettiin, kuinka taimikon varhaisoidon, nuoren metsän hoidon ja suometsän hoidon Kemera -työläjit ottavat huomioon riistan elinympäristövaatimuksia ja miten työläjien tukiehtoja tulisi kehittää riistan elinympäristöjen parantamiseksi. Työn toteutustapana oli laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmänä oli teemahaastattelu. Haastateltavana oli 6 asiantuntijaa neljästä organisaatiosta. Haastattelut toteutettiin Teams-sovelluksella ja tallennetut haastattelut litteroitiin. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin menetelmin.

Tulosten perusteella työläjit mahdollistavat riistan elinympäristön hoidon, mutta eivät velvoita siihen. Asiantuntijat kehittäisivät taimikon varhaisoidon ja nuoren metsän hoidon työläjien tukiehtoja kannustavammasiksi riistan elinympäristöjen hoitoon. Suometsän hoidon tukiehtoja asiantuntijat kiristäisivät niin, että tuettavaksi saadaan kohteet, joille toimenpiteestä on merkittävää hyötyä metsän kasvun kannalta. Kemera on erinomainen järjestelmä ja sillä on tärkeä rooli Suomen metsätaloudessa. Opinnäytetyötä voidaan kehittää jatkotutkimuksella, jossa taimikon varhaisoidon ja nuoren metsän hoidon rahoituskohteilla tutkitaan riistatiheikköjen konkreettisesti toteutunutta määrää.

Kieli
suomi

Sivuja 30
Liitteet 1
Liitesivumäärä 2

Asiasanat
riistanhoito, metsätalous, kehittäminen

THESIS
December 2021
Degree Programme in Forestry

Karjalankatu 3
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600

Author
Jenni Pirinen

Title
KEMERA Laws from the Perspective of Game Habitat in Development of Management of Sapling Stand, Coppice and Peatland Forest

Abstract

In this thesis, the needs of development of the KEMERA Law disciplines of management of sapling stand, coppice and peatland forest were studied from the perspective of game habitat. The purpose was to highlight the views of specialists in game and forestry. The views are to be utilized in development of future incentive schemes.

In this study it was clarified how early management of sapling stand, coppice and peatland forest KEMERA disciplines take into account the requirements of game habitat, and how support conditions for disciplines should be developed to improve game habitat. This thesis was conducted as a qualitative research and the research method used was a semi-structured interview. The interviewees were six experts from four organizations. These interviews were conducted by using Teams app and recorded interviews were transcribed. Interview data was analysed using methods of qualitative content analysis.

Based on the results the subsidy allows the management of the game habitat. Experts in the field of game and forestry would develop conditions for subsidies to encourage more to management of game habitats. Experts would tighten the subsidy terms of management of peatland forest so that only the forests with a prerequisite for growing could receive the subsidy. KEMERA is a good system and plays an important role in Finnish forestry. This thesis can be developed with further research by examining the realized game thickets on the sites funded management of sapling stands and management of coppice.

Language
Finnish

Pages 30
Appendices 1
Pages of Appendices 2

Keywords
preservation of game, forestry, developing

Sisältö

1	Johdanto	5
2	EU:n metsästrategia	6
3	Hallitusohjelma	7
4	Kestävän metsätalouden rahoituslaki	7
4.1	Taimikon varhaishoito	9
4.2	Nuoren metsän hoito	10
4.3	Suometsän hoito	11
4.4	Metsänhoidon tavoitteet	12
5	Riistan elinympäristö	12
5.1	Metso monimuotoisuuden avainlaji	13
5.2	Riistan elinympäristön hoito talousmetsissä	14
6	Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus	15
7	Aineisto ja menetelmät	16
7.1	Aineiston hankinta	16
7.2	Aineiston analysointi	18
8	Tulokset	20
8.1	Kemeran vaikutukset riippuvat toteutustavasta	21
8.2	Taimikon varhaishoito ja nuoren metsän hoito mahdollistaa riistan elinympäristöjen hoitamisen	22
8.3	Tukiehdot eivät velvoita elinympäristöjen hoitamiseen	23
8.4	Tarve ohjaukselle ja neuvonnalle	24
8.5	Tukiehdot enemmän riistaa huomioivaksi	25
9	Pohdinta	26
9.1	Tulosten tarkastelu	26
9.2	Luotettavuus	27
9.3	Jatkotutkimusaiheet	29
	Lähteet	30

Liitteet

Liite 1 Haastattelurunko

1 Johdanto

Vuonna 2015 voimaan tullut Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki Kemera sai jatkoaikaa. Uusi Kemera-laki on voimassa vuodesta 2021 alkaen vuoden 2023 loppuun. Kemera-lain toisen luvun tuettavia työlajeja ovat taimikon varhaishoito, nuoren metsän hoito, pienpuun kerääminen, suometsien hoito ja metsän terveyslannoitus. Riistakeskus ja ympäristöministeriö esittivät lakiin muutoksia, koska nykyinen Kemera-laki on ristiriidassa hallitusohjelmaan kirjattujen talousmetsien luonnonhoitotavoitteiden kanssa. Kemera-laki ottaa huomioon mahdollisuuden riistatiheikköihin, joita voidaan jättää taimikon varhaisoidossa ja nuoren metsän hoidossa 10 % käsiteltävästä pinta-alasta. Riistakeskuksen mukaan tuen myöntämisen edellytyksenä tulisi pitää riistatiheikköjen jättämistä tai kannustaa jättämään tiheikköjä maksamalla korotettua tukea jätettyjen tiheikköjen mukaisesti. (Häyrynen 2020.)

Monimuotoinen metsä on tärkeässä asemassa riistan menestymisen kannalta. Elinympäristön on tarjottava riittävästi suojaa kanalinnuille ja pienriistalle petolinnuilta sekä pien- ja suurpedoilta, kuten näädältä ja ilvekseltä. Opinnäytetyön aiheena on ekologisten ja metsän kasvua edistävien Kemeratukien kehittäminen riistan elinympäristön näkökulmasta. Opinnäytetyössä käsitellään Kemera-lain toisen luvun yleisimpiä työlajeja, joita ovat taimikon varhaishoito, nuoren metsän hoito ja suometsän hoito.

Työn tavoite on selvittää, kuinka riistaeläinten ja Kemera-lain kanssa työskentelevät asiantuntijat muuttaisivat Kemera-lakia, että se ottaisi entistä paremmin huomioon riistan elinympäristövaatimukset. Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä sellaista tietoa, jota eri tahot pystyvät hyödyntämään Kemera-lain tai muun metsätalouden kannustejärjestelmän kehittämisessä. Opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa, ja se perustuu tutkijan henkilökohtaiseen mielenkiintoon kestävän metsätalouden rahoituslakia, metsien monimuotoisuutta ja riistan elinympäristön parantamista kohtaan.

2 EU:n metsästrategia

Euroopan Unionin metsästrategia perustuu EU:n biodiversiteettistrategiaan ja Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan. Sen voimassa olo jatkuu vuoteen 2030 saakka. EU:n metsästrategian tehtävänä on varmistaa ekosysteemien suojelutason riittävyys, sekä niiden ennallistaminen edistäminen ja riittävä kyky selviytymiseen ja sopeutumiseen muuttuvassa maailmassa. Metsästrategian tarkoituksena on vähentää kasvihuonepäästöjä koko EU:n alueella 55 % vuoteen 2030 mennessä. Jäsenvaltioiden on pistettävä toimeen nopeat päästövähennykset ja lisättävä luonnollisia hiilinieluja.

EU:n metsästrategian (2021, 1-3) mukaan tavoitteiden onnistumiseksi on lisättävä monimuotoisempia metsiä, jotka ovat laaja-alaisempia ja terveitä, jolloin ne sitovat maksimaalisen määrän hiilidioksidia ja pysäyttävät erilaisten lajien ja ekosysteemien köyhtymisen. Tavoitteeseen päästään, kun lisätään toimia metsäluonnon monimuotoisuuden säästämiseksi ja ennallistamiseksi, jolloin myös ekosysteemien selviytymis- ja sopeutumiskyky turvataan.

Metsänomistajat, metsätoimijat, maanomistajat ja -käyttäjät ovat keskeisessä roolissa strategian onnistumisessa. Strategialla pyritään löytämään erilaisia taloudellisia kannustimia etenkin yksityisille maanomistajille ekosysteemipalveluiden tarjoamiseen. (Euroopan komissio 2021. 1-3.)

Suomen kansallinen metsästrategia 2025 elää murrosaikaa, sillä vuonna 2022 laaditaan uusi Kansallinen Metsästrategia 2035, mikä vastaa metsätalouden toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin nykyistä strategiaa paremmin. Päivitetyin strategian tavoitteena on ottaa paremmin huomioon metsien rooli muuttuvassa ilmastossa ja kuinka niiden avulla ilmastonmuutosta voidaan hillitä. Uusi metsästrategia vastaa myös entistä paremmin EU:n päivitettyyn metsästrategiaan. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021, 2-3).

3 Hallitusohjelma

Hallitusohjelma on suunnitelma Suomen hallituksen hallituskauden tarpeellisista tehtävistä ja niiden osa-alueista. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma on tullut voimaan joulukuussa 2019, ja ohjelmaan on kirjattu metsiin liittyviä tavoitteita valtion tasolla. Osa-alueina suunnitelmassa ovat hiilineutraaliin ja luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvat toimenpiteet ja maatalousmaihin ja metsiin liittyviä toimenpiteitä, joita ovat esimerkiksi metsien hoidon, kasvun ja terveyden huolehtiminen, metsäkadon vähentäminen edistämällä metsitystä, keinoja soiden ja turvemaiden päästöjen minimoimiseen sekä suometsien ilmastokestävään hoitoon. Hallituksen tavoitteena on kannustaa monipuolisiin metsän hoito- ja kasvatustapoihin taloudelliset näkökulmat huomioon ottamalla.

Marinin hallitus aikoo arvioida uudelleen metsälain toimivuutta ja uudistaa kemerajärjestelmää aktivoimaan paremmin oikea-aikaisiin metsän- ja luonnonhoitotoimiin ja parantaa luonnon monimuotoisuutta. Talousmetsien luonnonhoidon toimenpiteillä on merkittävä rooli biodiversiteetin turvaamiseen. Hallitusohjelmaan laaditussa viidennessä tavoitteessa halutaan pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen mm. nostamalla luonnonsuojeluun liittyvää rahoitusta ja lisäämällä luonnonhoidon toimenpiteitä, kuten lahopuuta, tekopökkeliä ja riistatiheikköjä. (Valtioneuvosto 2021.)

4 Kestävän metsätalouden rahoituslaki

Vuonna 2015 voimaan tulleen kestävän metsätalouden rahoituslain mukaiset rahalliset tuet ovat valtion myöntämää tukea metsänomistajalle, ja se on voimaantulo vuotena hyväksytetty EU -komissiolla SEUT-sopimuksen 107 artiklan nojalla. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021.) Kestävän metsätalouden rahoituslain nojalla Suomen Metsäkeskus myöntää yksityisille metsänomistajille Kemera-tukea. Kemera on metsätalouden kannustejärjestelmä, mikä on tarkoitettu yksityismetsänomistajille metsänhoidon tukemiseen, ja sen tehtävänä on lisätä

metsien kasvua, ylläpitää metsätieverkoston mm. puunkorjuun helpottamiseksi ja auttaa metsiä mukautumaan ilmastonlämpenemisen tuomiin muutoksiin. (Suomen Metsäkeskus 2021.)

Tuettavia työlajeja ovat ekologiset ja metsän kasvua edistävät tuet, kuten taimikon varhaishoito, nuoren metsän hoito, terveyslannoitus ja suometsän hoito. Työlajeilla pyritään pitkällä aikavälillä vaikuttamaan positiivisesti metsien kasvuun ja niiden käyttöön kannustamalla metsänomistajia kestäväan metsänhoitoon. Valtion suoralla tuella aktivoidaan metsänomistajia hoitamaan metsiä kestävästi ja minimoimaan metsänhoitorästejä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021.)

Taimikon varhaishoito, nuoren metsän hoito ja suometsänhoito ovat suurimpia metsänhoidollisia investointeja, joiden toteutuksella on merkittävä rooli metsän kasvuun. Voimassa olevan kemeralain ajalla noin 75 % puuntuotannollisista tuista maskettiin taimikon- ja nuoren metsän hoitoon liittyen. Taimikon varhaishoito ja nuoren metsän hoidossa tuen saajat ovat useimmiten yksittäisiä tiloja ja yksittäisten tukien maksatukset metsänomistajaa kohti ovat pieniä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021.) Suomessa keskimääräinen metsätilan koko on noin 30 ha ja tilarakenne muuttuu koko ajan pienemmäksi (Luonnonvarakeskus 2021).

Suometsänhoito hankkeet ovat perusparannusinvestointeja, jotka tyypillisesti tehdään usean metsänomistajan yhteishankkeina. Suometsän hoidon prosessit ovat pitkiä ja kestävät useita vuosia, joten ne vaativat merkittävää ennakkosuunnittelua ja -valmistelua. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021.) Kestävän metsätalouden rahoituslain 3. luvun nojalla tuetaan tieverkostoja, kuten yksityistien perusparannusta ja uuden metsätien rakentamista. Ympäristötuki ja metsäluonnon hoitohankkeet kuuluvat Kestävän metsätalouden rahoituslain neljänteen lukuun ja niitä tukemalla pyritään ehkäisemään metsien biologisen monimuotoisuuden köyhtymistä. (Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki 34/2015, 11-21 §.)

Nykyinen Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki tuli voimaan vuonna 2015, ja se päättyi vuoden 2020 lopussa. Voimassaolon päättymisen jälkeen Kemeralle myönnettiin kolmen vuoden jatkoaika vuoden 2023 loppuun asti. (Maa- ja metsätalousministeriö 2021.) Luonnonvarakeskuksen tutkijaryhmän (2020, 1-2) mukaan Kemera-lain avulla tuetaan pääsääntöisesti puuntuotantoa, mutta tavoitteena on myös turvata metsien monimuotoisuutta ja ekologista kestävyyttä sekä vähentää vesistökuormitusta. Ympäristötavoitteista huolimatta niihin kohdistuvan rahoituksen osuus on äärimmäisen vähäinen, ja vuonna 2020 osa työlajeista on määritelty ympäristölle haitallisiksi. (Luonnonvarakeskus 2020.)

Vuonna 2020 Suomen valtion määräraha Kemera-lain nojalla tuettuihin metsänhoito- ja -parannustöihin oli 55,9 miljoonalla euroa (Maa- ja metsätalousministeriö 2020). Kemeratukia maksettiin vuonna 2020 noin 50 miljoonaa euroa, ja luonnonhoito- ja ympäristötukea maksettiin koko valtakunnan alueella 8,4 miljoonaa euroa. Opinnäytetyössä käsiteltävät Kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain toisen luvun ekologisten ja metsänkasvua edistävät työläjit, kuten nuoren metsän hoito ja pienpuun korjuu sekä taimikon varhaishoito, saivat Kemera-tukea yhteensä 40,2 milj. €. (Metsäkeskus 2020.)

4.1 Taimikon varhaishoito

Taimikonvarhaishoidon tuki on tarkoitettu taimikon perkaukseen ja harvennukseen. Taimikon varhaishoidontukea voidaan myöntää myös verhopuuston poistamiseen ja harvennukseen. (Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki 34/2015, 11 §.) Käsiteltävän alueen on oltava pinta-alaltaan vähintään 1 ha:n kokoinen ja yksittäisen kuvion koko on vähintään 0,5 ha. Taimikon varhaishoidon tukiehtojen mukaan runkopoistuman on oltava vähintään 3 000 runkoa ha:lta lukuun ottamatta Pohjois-Suomea, jossa runkopoistuma on vähintään 2 000 runkoa hehtaarilla. Työn jälkeen jäljelle jäävän kasvatuskelpoisen taimikon tiheys on alle 5 000 runkoa hehtaarilla ja keskipituudeltaan kasvatettavan taimikon korkeus on vähintään 0,7 m ja enintään 3 m.

Taimikon varhaishoitotuki haetaan Metsäkeskukselta täyttämällä rahoitushakemus, minkä jälkeen taimikon varhaishoidon toimenpiteet voi aloittaa välittömästi. Varhaishoitotyön jälkeen on tehtävä toteutusilmoitus Metsäkeskukselle. Tuen suuruus on 160 euroa ha:lta ja toteutusalan hoito- ja kunnossapitovelvoite on 7 vuotta. Tukea ei voida myöntää, jos sama kohde on saanut Kemera-tukea kuluneen 10 vuoden sisällä metsänuudistamiseen tai nuoren metsän hoitoon. (Suomen Metsäkeskus 2016.)

4.2 Nuoren metsän hoito

Nuoren metsän hoidon tuki on tarkoitettu varttuneemman taimikon harvennukseen ja perkaukseen. Sitä voidaan myöntää myös verhopuuston poistoon ja harvennukseen. Tuki voidaan hakea kohteille, jotka eivät ole taloudellisesti kannattavia, kuten esimerkiksi nuoren metsän kunnostukseen. (Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki 34/2015, 12 §.) Ajallaan toteutettu nuoren metsän hoito lisää puuston kasvua, on avainasemassa laadukkaan puuraaka-aineen tuottamiseen ja antaa parempaa tuottoa metsänomistajalle ensiharvennusvaiheessa. Nuoren metsän kunnostuskohteilla on usein hoitorästejä, jolloin esimerkiksi taimikonhoitotyöt ovat jääneet tekemättä ajallaan. Kunnostusta vaativilla kohteilla puusto on riukuuntunut, ylitieheä ja kasvu on hiipunut. Nuoren metsän hoidon vaiheessa kunnostuksen toteuttamisella voidaan tehdä kasvatettavasta puustosta elinkelpoinen, jolloin kasvu lisääntyy ja puusta saadaan tulevaisuudessa laadukasta puuraaka-ainetta. (Stora Enso 2021.)

Nuoren metsän hoidon tukea voidaan myöntää kohteella, jonka pinta-ala on vähintään 2 ha ja koostuu kuvioista, joiden koko on vähintään 0,5 ha. Työn toteuttamisen jälkeen jäävä puuston on kasvatuskelpoista, keskipituudeltaan yli 3 m korkea, ja keskiläpimitta rinnankorkeudelta työn jälkeen on alle 16 cm. Toimenpidekohteella työn jälkeen poistuma on oltava vähimmäismäärältään 1 500 kpl kantoläpimitaltaan vähintään 2 cm:n kokoisia runkoja. Pohjoisessa Suomessa runkopoistuma on vähintään 1 000 runkoa hehtaarilla. Poistumaan lasketaan vain sellaiset rungot, joiden pituus on vähintään puolet jäävän puuston keskipi-

tuudesta. Nuoren metsän hoidon tuen suuruus on 230 euroa ha:lle, ja sen yhteydessä voidaan kerätä pienpuuta, josta maksetaan tukea 200 euroa ha:lle. Pienpuu kerätään nuoren metsän hoidon kohteelta kaukokuljetusreitillä varrelle, ja sen vähimmäismäärä on Pohjois-Suomea lukuun ottamatta 35 m³/ha.

Ennen nuoren metsän hoidon toimenpiteiden aloittamista on tehtävä rahoitushakemus Metsäkeskukselle. Hakemuksen jättämisen jälkeen toimenpiteet voi aloittaa välittömästi. Työn valmistuttua Metsäkeskukselle on tehtävä toteutusilmoitus vähintään 12 kk:n päästä rahoituspäätöksestä. Mikäli toteutusilmoitusta ei tehdä määräaikaan mennessä, voi metsäkeskus periä maksetun tuen takaisin. Tuettavat työt on toteutettava kohteen biologinen monimuotoisuus huomioiden metsäkeskuksen runkolukukäyrien mukaisesti, eikä työn jälkeen saa jäädä välitöntä hoidon tarvetta. (Metsäkeskus 2021.)

4.3 Suometsän hoito

Kestävän metsätalouden rahoituslailla tuetaan suometsän hoidon toimenpiteitä, kuten ojien perkausta ja täydennysojittamista, vesiensuojeluun liittyvää työtä sekä ojitusalueelle tulevan piennartien tekemistä puun korjuun helpottamiseksi. Tuki voidaan myöntää vähintään 2 ha:n kokoiselle yhtäjaksoiselle alueelle. Vähintään 5 ha:n kokoisella alueella maksettavan tuen määrä on 60 % hankkeen kokonaiskustannuksista, ja alle 5 ha:n yhtenäiseltä alueelta tuki on 30 % kokonaiskustannuksista.

Tuettavan kohteen puusto on oltava kasvatuskelpoista, eikä siellä saa olla metsänhoidollisten toimenpiteiden tarvetta seuraavan 5 - 10 vuoden aikana. Puusto voidaan kuitenkin käsitellä samassa yhteydessä suometsän hoidon kanssa. Päätehakuuikässä olevat metsät ja uudistamiseen tähtäävät maan muokkaukset eivät ole rahoituksen alaisia, mutta esimerkiksi päätehakkuun jälkeen toteutettuun ojien perkaukseen voidaan hakea ja myöntää suometsän hoidon tukea. Suometsän hoidon tukea haetaan rahoitushakemuksella ja toteuttamissuunnitelmalla. Työtä ei saa aloittaa ennen Metsäkeskuksen hyväksymää rahoitusha-

kemusta ja toteuttamissuunnitelmaa, lukuun ottamatta suometsän hoitoon tarkoitetun piennartietä, jonka rakennustoimenpiteet voi aloittaa heti rahoitushakemuksen jättämisestä. (Suomen Metsäkeskus, 2016.) Suunnittelussa on huomioitava suometsän hoidon toimenpiteiden vaikutus vesistöön, ympäristöön ja toimenpiteistä aiheutuvien haittojen vähentämiseen. (Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki 34/2015, 15 §.)

4.4 Metsänhoidon tavoitteet

Metsänhoidon tavoitteita ohjataan poliittisesti lainsäädännön, valtion ja kuntien toimesta. Tavoitteet vaihtelevat tilatasolla metsänomistajien mieltymysten mukaisesti. Tavoitteita voivat olla esimerkiksi puuntuotannon maksimointi tai metsänhoidon toimenpiteiden suunnittelu ja suorittaminen siten, että huomioidaan ensisijaisesti monikäyttömahdollisuudet, maisema, kulttuuriperintö tai luonnon monimuotoisuus. Metsänhoidon tavoitteita voidaan toteuttaa käyttämällä erilaisia metsänkäsittelytapoja muokkaamaan metsän rakennetta haluttuun suuntaan. (Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio 2014, 31 - 33.)

5 Riistan elinympäristö

Suomen monipuoliseen riistalajistoon kuuluvat mm. hirvieläimet, suur- ja pienpedot, kanalinnut, pienriista, kuten esimerkiksi metsästettävät vesilinnut, sepelkyyhky, metsäjänis ja rusakko (Luonnonvarakeskus 2021). Riistaeläinten menestymisen kannalta on tärkeää yhteensovittaa tasapaino metsätalouden ja riistan elinympäristön hoidon välillä. Riistaeläimet viihtyvät puulajisuhteiltaan monipuolisissa metsissä, joissa suojaa ja ravintoa on riittävästi. (Metsähallitus 2018, 53.) Luontaiset tiheiköt metsien kosteissa painanteissa sekä metsiköiden ja avointen alueiden vaihettumisvyöhykkeillä, kuten esimerkiksi peltojen ja soiden reunoilla, antavat riistaeläimille suojaa petoeläimiltä. Monimuotoisuudelle tärkeiden elinympäristöjen, kuten purojen ympäristöt ovat riistaeläimille tärkeä

luontainen elinympäristö kasvuston kerrosten ja tiheysvaihteluiden ansiosta. (Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio 2014, 9.)

Mustikan esiintyminen on vaatimus usean riistalajin menestymiselle. Kanalintupoikaset ensimmäisinä elinviikkoina hakevat suojaa mustikanvarpujen seasta sekä käyttävät ravintonaan varvuissa eläviä hyönteisiä, minkä jälkeen ne siirtyvät käyttämään ravintonaan mustikan marjaa (Metsähallitus 2018, 56). Mustikan runsas esiintyminen indikoi metsätyypiltään tuoretta kangasta, jossa menestyvät myös monipuolinen puulajisto, kuten kuusi, mänty, koivu ja haapa. Tuoreella kankaalla esiintyvä pensaskerros muodostuu usein kuusen taimista, katajasta, pihlajasta tai raidasta. Kerroksellisuuden, rehevyyden ja puulajivaihteluiden ansiosta riistaeläimille on tarjolla riittävästi suojaa ja ravintoa, minkä seurauksena lintutiheys ja lajiston monipuolisuus on korkeampaa kuin ravinneköyhemmillä metsätyypeillä. (Aalto ym. 1989, 266 - 267.)

5.1 Metso monimuotoisuuden avainlaji

Metsoa pidetään vaateliana riistalajina, jonka esiintyminen elinympäristössä indikoi useasti monimuotoista metsää, jossa viihtyvät myös muut yleisimmät riistalajit. Metson elinympäristön hoito ja vaaliminen hyödyttää koko metsäluonnon monimuotoisuuden kehittymistä ja säilyttämistä sekä auttaa muita riistalajeja menestymään. (Miettinen 2010, 309.) Metson elinympäristöä voidaan tarkastella metsikkö- ja maisematasolla. Metsikkötasolla metson elinympäristö on varttunutta metsää, mikä on väljää ja aukkoista, mutta se on sopeutunut hyvin myös talousmetsiin. Metso vaatii elinympäristöltään merkittäviä puuston ja kasvuston tiheysvaihteluita, jossa alikasvosta on riittävästi. Maisematasolla metsole on tärkeää yhtenäinen metsä, koska yksilön elinpiiri on jopa satoja hehtaareita. Metso vaatii tuhansien hehtaareiden suuruisia aloja, joissa on tarjolla runsaasti erilaisia elinympäristövaihtoehtoja. (Metsähallitus 2018, 56.)

Metso käyttää ravinnokseen kesäisin mm. haavanlehtiä ja talviravintoa ovat männyn neulaset. Metso vaatii monipuolista elinympäristöä, joiden määrällinen esiintyminen ja laatu vaikuttavat metsäkanalintukannan runsauteen. Korvet ja

vaihtumisvyöhykkeet kangasmetsien ja soiden välillä ovat metsolle ja muille metsäkanalinnuille mieluisia poikueympäristöjä mustikan esiintymisen, sekä kasvuston kerroksellisuuden ja monipuolisuuden vuoksi. (Maa- ja Metsätalousministeriö 2014, 20). Vuosien saatossa metsien rakenne on muuttunut ja laatu heikentynyt monimuotoisista metsistä enemmän yhden puulajin talousmetsiin, mikä aiheuttaa välillisesti metsoon ja muihin kanalintuihin kohdistuvaa saalistuspainetta, kun suojaa ja ravintoa ei ole riittävästi lajien menestymisen varmistamiseksi. (Metsähallitus 2018, 56.)

5.2 Riistan elinympäristön hoito talousmetsissä

Talousmetsissä tapahtuva riistalle tärkeiden elinympäristöjen hoidon vaikutukset ovat pitkäulotteisia ja niiden positiiviset seuraukset näkyvät kymmenien vuosien päähän. (Metsähallitus 2018, 53.) Metsänomistajat voivat toteuttaa metsissään omien tavoitteidensa mukaista metsänhoitoa, jolloin metsänomistajien ja metsäammattilaisten tietoisuutta tulee pyrkiä edistämään metsäkanalintuja hyödyttävistä hoitotoimista (Maa- ja metsätalousministeriö 2014, 21). Tähän tarkoitukseen Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio on laatinut julkaisun Metsänhoidon suositukset riistametsänhoitoon, mikä on metsäammattilaisten ja metsänomistajien apuna oikeanlaisen riistan elinympäristöjen huomioimiseen talousmetsien käsittelyssä.

Riistametsänhoidossa parhaimpiin tuloksiin päästään, kun metsikkö- ja tilatason elinympäristöjen hoidossa siirrytään maisematason riistan elinympäristöjen hoitoon alueen kaikkien metsänomistajien keskuudessa. Riistan elinympäristön hoidossa on tärkeintä, että talousmetsien hoidon eri tilanteissa metsänomistaja tavoittelee riistalle tärkeiden elinympäristöominaisuuksien, kuten suojan ja ravinnon turvaamista ja edistämistä. Tärkeimpiä toimia metsätalouden toimenpiteissä ovat säästöpuuryhmien ja riistatiheikköjen jättäminen sekä alikasvoksen säästäminen.

Riistatiheikössä säästettäväksi jätetään eri latvuserroksen kasvustoa mahdollisimman runsasvarpuihin maaston kohtiin, kuten esimerkiksi kosteisiin painanteisiin ja vaihettumisvyöhykkeille. Vaihettumisvyöhykkeet ovat tärkeää pitää mahdollisimman luonnontilaisina. Riistalajeille, joihin kohdistuvat suuri saalistuspaine on erityisen tärkeää, että suoja on tarjolla 0 - 5 metrin korkeudella maan pinnasta. Säästöpuuryhmien valinta kohdistuu riistatiheikköjen tapaan runsasvarpuihin maastonkohtiin, joilla ei ole metsätaloudellisesti suurta merkitystä. Maanmuokkaukset pidetään mahdollisuuksien mukaan kevyenä, ja pyritään säästämään varvustoa. (Metsähallitus 2018, 53 - 54.)

6 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa ja koostaa uutta tietoa hyödyntämällä aihepiirin asiantuntijoita Metsäkeskuksesta, Riistakeskuksesta, Luonnonvarakeskuksesta ja Itä-Suomen yliopistolta. Tutkimuksessa selvitetään, kuinka Kemera-lain toisen luvun taimikon varhaishoidon, nuoren- ja suometsän hoidon tukiehdot täyttävät riistan elinympäristövaatimuksia ja miten niitä tulisi kehittää riistan elinympäristön näkökulmasta. Opinnäytetyössä tuotettua tietoa voidaan hyödyntää seuraavien metsätalouden kannustejärjestelmien kehittämisessä.

Tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Kuinka Kemera-lain toisen luvun työlajit ottavat huomioon riistan elinympäristövaatimukset?
2. Millä tavoilla Kemera-lain toisen luvun työlajien tukiehtoja voidaan kehittää riistan elinympäristön parantamiseksi?

7 Aineisto ja menetelmät

Opinnäytetyön tutkimustyyppi on empiirinen, ja se perustuu haastatteluaineistoista tehtyihin analyysihin. Empiirisessä tutkimuksessa tuotetaan tietoa reaali-maailmasta ja tutkimusongelmana on löytää ratkaisu, miten jokin asia tulisi toteuttaa, eli tässä tapauksessa etsitään vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Empiirinen tutkimus alkaa tyypillisesti tutkijaa kiinnostavan asian ihmettelystä ja pohtimisesta. (Itä-Suomen Yliopisto, 2013, 1 - 2.) Näin kävi myös omalla kohdallani, kun mietin Kemera-lain alaisten toimenpiteiden vaikutuksia riistaeläinten elinympäristöihin.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmänä käytetään teemahaastattelua. Teemahaastattelu toteutettiin puoli strukturoidusti käyttäen valmiiksi laadittua haastattelurunkoa (liite 1), jossa jokaiselle haastateltavalle esitettiin samat kysymykset samassa järjestyksessä. Haastateltavat vastasivat kysymyksiin omin sanoin eikä käytettävissä ollut sidottuja vastausvaihtoehtoja. Teemahaastattelu eteni ennalta määrättyjen teemojen mukaisesti, jolloin haastateltavien asiantuntijoiden henkilökohtainen näkemys pystyttiin saamaan parhaiten esiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.) Haastattelussa pyrittiin saamaan mahdollisimman paljon tietoa haastateltavilta asiantuntijoilta ja haastattelun edetessä esitettiin tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä.

7.1 Aineiston hankinta

Tutkimukseen osallistuvat asiantuntijat valikoitiin organisaatioista, joiden toimiala liittyy metsätalouteen, Kemera-järjestelmään tai riistan elinympäristöasioihin. Aineiston hankintaan valittiin edellä mainittujen kriteereiden perusteella neljä organisaatiota ja niiden sisältä asiantuntijoiden hankinnassa käytettiin suoraa kontaktointia sekä hyödynnettiin organisaatioiden asiakaspalvelua. Kolme haastateltavaa löydettiin aiemmista haastatteluista esille tulleiden suositusten

perusteella, jossa haastatteluun osallistunut antaa suosituksensa tutkimukseen sopivasta asiantuntijasta.

Haastateltavia informoitiin ennen haastattelun toteutusta opinnäytetyöhön liittyvistä keskeisistä asioista, kuten kuka tutkii ja mistä oppilaitoksesta, sekä kuinka kauan haastattelu kestää. Haastateltaville kerrottiin, että opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa, vaan se perustuu tekijän omaan mielenkiintoon aiheesta. Samalla tuotiin esille, että aineiston käsittely ja tulosten esittäminen on anonyymiä, sekä pyydettiin tutustumaan laadittuun teemahaastattelurunkoon. Lähempänä sovittua haastatteluajankohtaa haastateltaville toimitettiin Teams -kutsu sähköpostiin.

Tutkimukseen osallistui asiantuntijoita Luonnonvarakeskuksesta, Metsäkeskuksesta ja Riistakeskuksesta, sekä kanalintujen elinympäristöasioihin perehtynyt väitöskirjatutkija Itä-Suomen Yliopistosta. Tutkimukseen osallistui yhteensä 6 asiantuntijaa ja kaikki haastateltavat olivat suorittaneet vähintään metsätalouden insinöörin tai metsänhoitajan korkeakoulututkinnon, ja omasivat alan kokemusta 1 - 30 vuotta. Riistaeläinten elinympäristöasiat olivat jokaiselle haastateltavalle tuttuja. Kokemusta Kemera-järjestelmästä oli kertynyt kaikille osallistujille ja neljä kuudesta asiantuntijasta oli hyödyntänyt taimikon varhaisoidon tai nuoren metsän hoidon Kemera-tukea omissa, tai läheistensä metsissä. Haastateltavien asiantuntijoiden toimialueet sijoittuvat Keski-Suomeen, Pohjois-Karjalaan, Lappiin, Pohjois-Pohjanmaahan, Kainuuseen ja koko Suomen alueelle.

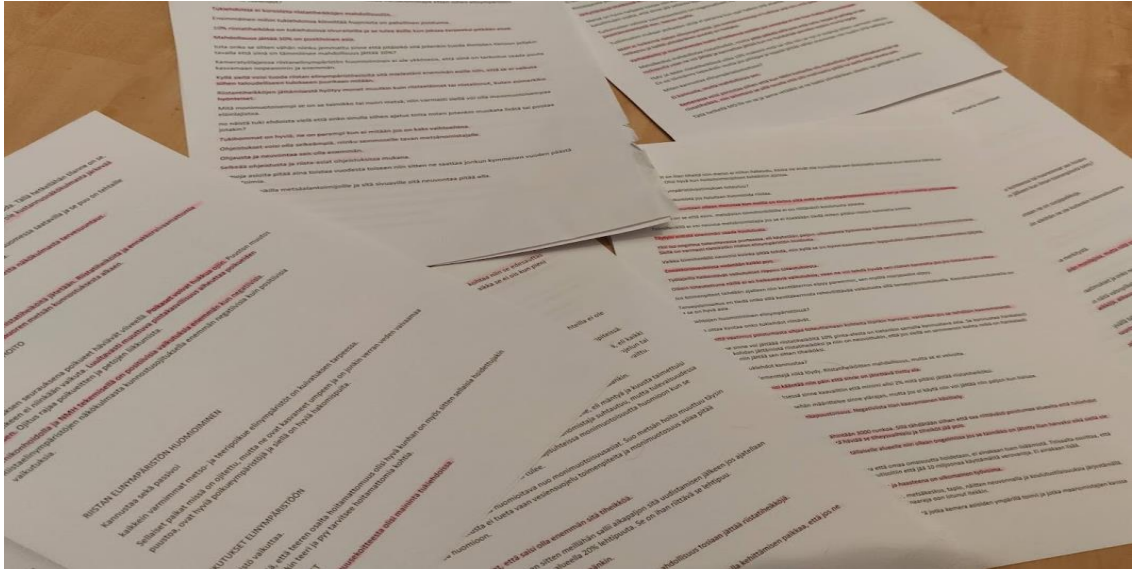
Haastattelut toteutettiin Teams -sovelluksella, jossa hyödynnettiin tallennusominaisuutta. Haastattelutilanteet tallennettiin ja litteroitiin jokainen haastattelu omalle tiedostolleen analyysin toteuttamiseksi. Litteroinnissa nauhoitettu aineisto purettiin puhtaaksikirjoittamalla tietokoneelle. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 140.) Litteroinnissa tavoiteltiin tarkkuutta, missä saatiin esille haastateltavan henkilökohtaiset näkemykset ja mielipiteet. Litteroinnin ulkopuolelle jätettiin haastattelussa esiintyneet tauot tai usein esiintyvät täytesanat ja keskityttiin siihen mitä haastateltava haluaa sanoa tai tuoda esiin.

7.2 Aineiston analysointi

Litterointi suoritettiin haastattelujen jälkeen, ja aineiston analysointiprosessi toteutettiin neljän viikon aikana. Analyysivaihe pyrittiin pilkkomaan mahdollisimman pieniin osiin, että kaikki merkitsevä materiaali käydään varmasti läpi niin, ettei mitään tutkimuksen kannalta oleellista jää huomaamatta. Prosessin aikana tapahtui murroskohta, jossa havaittiin jokaisesta haastatteluaineistosta löytyviä samankaltaisuuksia.

Aineiston analysointia lähestyttiin teoriaohjaavan laadullisen sisällön analysoinnin menetelmin, jossa tavoitteena on esittää selkeä sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Silius 2005). Sisällönanalyysin vaiheissa teemoittain luokiteltu aineisto jaettiin yhä tarkempiin luokituksiin analyysiprosessin edetessä niin kauan, kunnes aineistosta ei löytynyt uusia näkökulmia. (Seitamaa-Hakkarainen 2021.) Analysoinnilla haluttiin tuoda esille aineiston sisällölliset ja laadulliset ominaisuudet, jolloin litteroidusta aineistosta saatiin mahdollisimman systemaattinen ja kattava kuvaus.

Tavoitteena oli ymmärtää haastateltavien näkemykset ja kokemukset sellaisina, kuin ne ovat, ja säilyttää muuttumattomana niiden merkitysyhteys koko analyysiprosessin ajan (Hannila & Kyngäs 2016, 4.) Litteroitu aineisto käytiin läpi teemoittain ja sieltä korostettiin tutkimuksen kannalta merkitseviä lauseita ja ilmaisuja (kuva 1). Näin litteroidusta aineistoista pystyttiin nostamaan esille tutkimuksen kannalta tärkeät ilmaisut.

Kuva 1. Haastatteluaineistosta korostettiin tutkimuksen kannalta merkitseviä lauseita ja ilmaisuja.

Litteroidun aineiston läpikäynnin jälkeen korostetut ilmaisut listattiin ja koodattiin värikoodein (kuva 2). Koodauksella tunnistetaan aineiston sisällössä esiintyviä yhdistäviä elementtejä, mitkä voivat olla pitkiä lauseita tai ilmaisuja. (Vuori, 2021.) Koodauksen jälkeen aineisto klusteroitiin. Klusteroinnissa aineisto ryhmitellään luokkiin etsimällä siitä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ja luokat nimetään niitä kuvaavalla nimikkeellä. Ominaisuuksien ryhmittelun jälkeen aineisto muodostuu sellaisiin luokkiin, jotka ominaisuuksiltaan muistuttavat toisiaan. (Silius, 2005).

Kuva 2. Litteroidusta aineistosta korostetut ilmaukset koodattiin niissä esiintyvien ominaisuuksien perusteella.

Koodaus oli analyysiprosessin murroskohta, jossa aineistosta löydettiin samankaltaisuuksia, joita yhdistelemällä aineisto rakentui pelkistettyihin lauseisiin ja luokkiin. Luokituksessa aineistoa käytiin läpi niin tarkasti, että uusia näkökulmia ei enää löytynyt. Luokitellun aineiston perusteella pystyttiin muodostamaan yläluokkia (taulukko 1) vastaamaan esitettyihin tutkimuskysymyksiin siitä, kuinka toisen luvun työläjit ottavat huomioon riistan elinympäristövaatimuksia ja millä tavoilla niiden tukiehtoja voidaan kehittää riistan elinympäristön parantamiseksi.

Alaluokka		Yläluokka
Toimenpiteiden toteutus Mahdollisuus elinympäristöjen hoitoon		Toteuttajan vastuu
Elinympäristöjen tarpeiden huomiointi		Toteutustavan merkitys
Metsänomistajien osaaminen Toimihenkilöiden osaaminen		Tuen myöntäjän tuottama koulutus
Kannustaminen ja motivointi Tukiehtojen muutokset		Hallinnolliset toimenpiteet

Taulukko 1. Analyysiprosessin tuloksena syntyneitä ala- ja yläluokkia.

8 Tulokset

Tässä luvussa esitellään haastattelumateriaalin analyysiprosessin tulokset. Tulokset esitellään niin, että niistä ei voida tunnistaa haastateltavaa tai organisatiokohtaisia mielipiteitä. Osiossa pyrittiin tuomaan esille aineiston analyysin pohjalta saadut tulokset ja aineistosta esiin tulleet merkittävimmät tapaukset.

Tuloksissa haluttiin saada mahdollisimman kattava kuvaus siitä, kuinka asiantuntijat kehittäisivät Kemera-lain taimikon varhaisoidon, nuoren metsän hoidon ja suometsän hoidon tukiehtoja riistan elinympäristön näkökulmasta ja kuinka nämä Kemera-lain työläjit ottavat huomioon riistan elinympäristövaatimuksia.

Tuloksien esittelyyn on lisätty tuloksia kuvaavia ilmaisuja asiantuntijoiden alkuperäisistä haastatteluista.

Tuloksia on verrattu Maa- ja metsätalousministeriön (2021) työryhmän muistioon metsätalouden kannustejärjestelmästä 2020-luvulla, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisuun Suomen biodiversiteettistrategian ja vaikutusten toteutuksesta ja arvioinnista (2020), Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion (2016) raporttiin metsätalouden uuden kannustejärjestelmän vaihtoehdoista ja arvioista, sekä Luonnonvarakeskuksen (2020) tutkimusraporttiin suometsän hoidon tuista ja niiden ilmasto- ja biodiversiteetti-vaikutuksista.

8.1 Kemeran vaikutukset riippuvat toteutustavasta

Haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että Kemeralla on merkittäviä metsätaloudellisia ja monimuotoisuusvaikutuksia. Metsätalouden tukeminen oli kaikkien haastateltavien mielestä hyvä asia, mutta yleistyksestä eriävänä ilmiönä sitä pidettiin myös hämmentävänä, että yksityisten omaisuuden hoitoon tarvitaan motivaatioksi taloudellista tukemista. Tätä havaintoa tukee Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion (2016, 17) julkaisussa esitetty metsäekonomian professori Olli Tahvosen lausunto, jonka mukaan metsätaloudellista puuntuotantoa on mahdollista toteuttaa kannattavasti ilman valtion myöntämää taloudellista tukemista, ja puuntuotannon tukeminen verovaroin olisi syytä lopettaa, koska on mahdollista, että tuetaan sellaisia kohteita, joilla ei ole edellytyksiä kasvuun.

Kemera-järjestelmää pidettiin metsätalouden ja riistan kannalta tärkeänä, jos sen avulla taimikot ja nuoret metsät hoidetaan kuntoon ajallaan. Monimuotoisuusnäkökulmasta taimikon varhishoidossa ei pystytä tekemään suurta vahinkoa, vaan enemmän merkitsevät nuoren metsän hoidon vaiheessa tehtävien hoitotoimenpiteiden toteutus. Toimenpiteiden toteuttamisessa pidettiin tärkeänä riistatiheikköjen jättämistä sekä sekapuustoisuuden lisäämistä, mikä on tärkeää monimuotoisuuden näkökulmasta. Tahvosen mukaan puuntuotannon tukemisen sijaan tulisi tukea luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä (Tapio 2016, 17).

Haastateltavien mukaan vaikutukset riippuvat siitä, kuinka varhaishoidon ja nuoren metsän hoidon toimenpiteet metsässä toteutetaan ja mitä käsittelyalan ympäristössä on. Kunnostusojituksella nähtiin olevan negatiivisia vaikutuksia positiivisia vaikutuksia enemmän ja siinä asiantuntijat tukeutuivat omien havaintojen lisäksi myös kunnostusojituksiin liittyviin tutkimuksiin. Kaikki haastateltavat nostivat esiin, että kunnostusojitetuilla alueilla metsäkanalintujen pesintämenestys on heikko ja sillä on merkittäviä negatiivisia ympäristövaikutuksia. Sille ei osattu nimetä suoraa syytä, miksi kanalinnut katoavat ojitusalueilta.

Asiantuntijat kuitenkin näkivät erilaisia mahdollisia syy- ja seuraussuhteita kanalintujen katoamiseen ojitusalueilta, kuten esimerkiksi ojien halkomat alueet lisäävät saalistuspainetta, kun ojitus ohjaa petojen ja poikueiden liikkeitä, kuivatuksen seurauksena muuttunut pintakasvillisuus ja sen seurauksena hyönteismassan pieneneminen, tai että poikaset hukkuvan vedellä täyttyneisiin ojiin. Aiemmat tutkimukset tukevat tätä havaintoa. Esimerkiksi Riekon kannalta on tärkeää ennallistaa sellaisia alueita, joissa ojituksella ei ole saavutettu merkittävää metsätaloudellista hyötyä (Piiparinen 2016, 50).

Tutkimusten valossa suometsän hoito on ongelmallinen, koska ojitustiheyden tiedetään laskevan pesintämenestystä mm. teeren osalta (Asiantuntija 3).

8.2 Taimikon varhaishoito ja nuoren metsän hoito mahdollistaa riistan elinympäristöjen hoitamisen

Kaikki haastateltavat kertoivat Kemera-lain taimikon varhaishoidon ja nuoren metsän hoidon tukiehtojen mahdollistavan riistan elinympäristöjen hoidon. Tätä näkemystä tukee Riistakeskuksen julkaisu riistametsänhoidon opas, jossa todetaan, että riistametsänhoidon toteuttaminen kemeralla tuettavilla työkohteilla on mahdollista, koska se sallii riistatiheikköjen jättämisen, eikä alle 10 % käsittelyalasta jätetyillä riistatiheiköillä ole vaikutusta näin ollen tuen myöntämiseen (Riistakeskus 2019, 40).

Riistatiheikköjen jättämisen 10 % mahdollisuutta asiantuntijat pitivät hyvänä mahdollisuutena. Kaikki asiantuntijat olivat havainneet, että tiheikköjen jättäminen taimikon varhaisoidon ja nuoren metsän hoidon kohteilla on hieman lisääntynyt, mutta silti niiden esiintymistä pidettiin lähtökohtaisesti liian pienenä. Myös sekapuustoisuus on lisääntynyt ja paikoittain havupuutaimikoissa tavaataan lehtipuusekoitetta, jota pidettiin tärkeänä monimuotoisuuden lisäämiseksi ja riistan elinympäristöjen parantamiseksi. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisun mukaan taimikon varhaisoidon ja nuoren metsän hoidon toimenpidekohteilla lehtipuusekoitteen, riistatiheikköjen ja säästöpuuryhmien jättämisellä on välittömiä monimuotoisuusvaikutuksia. (Maa ja metsätalousministeriö 2021, 133).

8.3 Tukiehdot eivät velvoita elinympäristöjen hoitamiseen

Tutkimusaineistosta kävi ilmi, että riistan huomioiminen toteutuksessa on täysin riippuvainen metsänomistajan omista intresseistä elinympäristöjen hoitoon. Analyysistä kävi ilmi, että asiantuntijoiden mielestä tällä hetkellä sekametsää ja lehtipuuta ei jätetä taimikon varhaisoidon ja nuoren metsän hoidon kohteilla tarpeeksi ja riistatiheikköjen jättäminen on vähäistä. Tätä havaintoa tukee Luonnonvarakeskuksen toteuttama arviointi Kemera-varojen kohdentamisesta enemmän sellaisiin metsien tuottamiin hyötyihin, joilla ei ole niin suurta markkina-arvoa puuntuotantoon nähden. Ristiriitaisuutta aiheuttaa Luonnonvarakeskuksen arvioinnissa esiintyvä näkemys, jossa tutkimuksessaan hyödyntämä asiantuntijatiimi pitää puuntuotannon tukemista enemmän kannattavana kuin monimuotoisuuden kohdistuvaa tukemista. (Tapio 2016, 17.) Tukiehdoissa annetaan mahdollisuus tehdä toimenpiteet riistan hyväksi, ja sen seurauksena monimuotoisuustoimenpiteet ovat riippuvaisia metsänomistajan tietoisuudesta ja siitä, minkälaisia ohjeita annetaan toteuttavalle portaalle.

Tukiehdoissa ja riistan elinympäristöjen hoidossa nähtiin ristiriitaisuutta. Jos metsänomistajan intresseihin kuuluu riistan elinympäristönhoito, niin ilman taimikon varhaisoidon tai nuoren metsän hoidon Kemera-tukea voi jättää riistati-

heikköjä yli 10 % käsittelyalan pinta-alasta, kun Kemeratuki mahdollistaa enintään 10 % käsittelyalasta riistatiheiköiksi jättämisen. Maa- ja metsätalousministeriön (2021, 54) mukaan lahopuuta, sekapuustoa, soiden ja metsien vaihtumisvyöhykkeitä sekä monimuotoisuudella arvokkaita pienalueita säästämällä voidaan lisätä talousmetsien ekologista laatua.

Yksityisillä mailla se on ihan metsänomistajasta kiinni, miten se haluaa toteuttaa näitä riistanhoidollisia toimenpiteitä (Asiantuntija 6).

8.4 Tarve ohjaukselle ja neuvonnalle

Ohjauksen ja neuvonnan tarpeellisuus nousi merkittävään rooliin aineiston analyysin edetessä. Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että neuvontaa ja ohjeistusta tulisi lisätä nykyisestä. Pidettiin tärkeänä metsänomistajien tietoisuuden lisäämistä omista vaikuttamismahdollisuuksistaan silloin kun toimenpiteiden toteutus annetaan urakoitsijan tehtäväksi. Haastattelujen aikana nousi esiin konkreettisia esimerkkejä, missä riista-asiat ovat olleet maanomistajille tärkeitä, mutta toiveet eivät välittyneet metsureille tai metsäkoneenkuljettajille asti.

Kahdessa haastatteluaineistossa nousi esiin ulkomaisen työvoiman käyttö toteuttavassa portaassa, jolloin ohjauksen ja neuvonnan tarpeellisuus korostuu entisestään, kun suomalaiset riistalajit sekä elinympäristö- tai monimuotoisuuskäytännöt voivat poiketa merkittävästi pohjoismaiden ulkopuolella sijaitsevista alueista. Epätietoisuus elinympäristöjen hoidosta voi johtaa toteutusta yhden puulajin metsiköksi. Tätä havaintoa on tukemassa Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan (2020, 135) työryhmän tutkimus, jossa käy ilmi, että riista- metsänhoidon ohjeiden mukainen toiminta on ollut vuosina 2012-2020 puutteellista esimerkiksi siksi, että riistalle sopivan metsänhoidon tuntemus on edelleen heikkoa eikä ohjeita tunneta. Sen ehkäisemiseksi toimihenkilötason neuvontaa ja ohjeistusta pidettiin tärkeänä linkkinä tiedon ja osaamisen jalkautumiseksi toteutukseen.

Toimihenkilötasolla tapahtuva koulutus, neuvonta ja ohjeistus oli kaikkien haastateltavien mielestä tärkeää, koska metsätoimihenkilöt ovat lähin kosketuspinta

metsänomistajiin. Erityisesti metsänomistajien neuvontaan erikoistuneiden organisaatioiden, kuten metsänhoitoyhdistysten, toimihenkilöiden kouluttamista korostettiin.

8.5 Tukiehdot enemmän riistaa huomioivaksi

Aineistosta kävi ilmi, että tukiehdoissa on tarve kehittämiselle paremmin riistaa huomioivaan suuntaan. Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että tukiehdot eivät kannusta eivätkä velvoita toteuttamaan toimenpiteitä riistan elinympäristöjä huomioivasti. Taimikon varhaisoidon ja nuoren metsän hoidon tukiehdoissa olisi tarve lisäкитеereille, missä veloitetaan lehtipuusekoitteen jättämistä sellaisilla kasvupaikoilla, joissa se on mahdollista. Tukiehdoissa tulisi sallia enemmän kuin 10 % riistatiheikköjen jättämistä, koska sen vaikutus on asiantuntijoiden mukaan metsikön taloudelliseen tuottoon hyvin minimaalinen. Lähtökohtaisesti tukiehtojen mahdollistama alle 10 % käsittelyalasta riistatiheiköksi jää asiantuntijoiden mielestä pimentoon ja riistatiheikköjen jättämisen mahdollisuutta tulisi tuen myöntäjän korostaa enemmän. Ensimmäisenä tukiehdoissa huomio kiinnittyy pakolliseen poistumaan, mikä tukiehtojen myöntämättä jättämisen pelossa johtaa useasti liian kaavamaiseen ja harvaan lopputulokseen.

Tukiehdoissa ei tuua mitenkään esille, että sinulla on tosiaan mahdollisuus jättää riistatiheikköjä ja muutenkaan tukiehdot ei siihen kannusta (Asiantuntija 3).

Aineistosta ilmeni, että puulajisuhteiden ja vähäarvoisten puiden, kuten pihlajien ja leppien, jättäminen olisi peruste tuen korottamiselle esimerkiksi niin, että tuki on erillinen, jos monimuotoisuutta huomioidaan toimenpiteiden toteutuksessa. Koneellisesti toteutettavan nuoren metsän hoidossa korostettiin oikeanlaisen ennakkoraivauksen tärkeyttä. Ennakkoraivausta tällaisilla kohteilla pidettiin liian kaavamaisena, jolloin se johtaa sellaisen alikasvoksen poistamiseen, mikä ei haittaa merkittävästi koneenkuljettajan näkemää.

Luonnonvarakeskuksen (2020) tutkimuksessa todetaan, että ojitetulla suoalueella on erittäin pieni merkitys monimuotoisuudelle, kun taas luonnontilaiset

suot ovat merkittävässä roolissa monimuotoisuuden säilymiselle. Analyysiprosessissa havaittiin tutkimusta tukevia tuloksia, jossa suometsän hoitoa ja erityisesti kunnostusojitusta pidettiin ongelmallisena monimuotoisuuden köyhtymisen vuoksi, ja sen seurauksena kanalintujen poikueympäristöjen häviämisen kannalta. Analyysiprosessin edetessä tuloksiin nousi esiin yksimielinen suositus tukiehtojen tiukentamiseksi niin, että tukea ei myönnetä sellaiselle kohteelle, jonka puustolla ei ole edellytyksiä kasvaa ojituksen jälkeen. Kunnostusojituksen yhteydessä toteutettuja harvennuksia pidettiin positiivisena asiana erityisesti kanalintujen kannalta.

Taimikonhoidossa ja nuoren metsän hoidossa paikoin meneekin liian puhtaaksi, mutta luulen että parempaan suuntaan on mennyt (Asiantuntija 2).

9 Pohdinta

9.1 Tulosten tarkastelu

Kestävän metsätalouden rahoituslain tavoitteita ovat metsien kasvun ja ekologisen kestävyuden lisääminen, vesistökuormituksen hillitseminen ja monimuotoisuuden turvaaminen (Luonnonvarakeskus 2020, 1). Luonnonvarakeskuksen (2021) julkaisun mukaan riistalajiston runsauteen vaikuttaa mm. muutokset elinympäristöissä ja sen aiheuttajia ovat ilmastonmuutoksen lisäksi maa- ja metsätalous, mikä muuttaa runsaimmin riistalajien elinympäristöjä. Tulosten perusteella voidaan todeta, että Kemera-järjestelmällä on merkittäviä vaikutuksia riistan elinympäristöihin ja haastatteluaineistosta nousi pääsääntöisesti esiin se, että erityisesti vaikutusaltiita toimenpiteiden toteutustavasta tai toteuttamatta jättämisestä ovat metsäkanalinnut. Kemeralla on positiiviset metsätaloudelliset vaikutukset, mutta tavoite monimuotoisuuden turvaamiseen on tutkimuksen perusteella ristiriidassa toteutuksen kanssa, koska monimuotoisuuden huomioiminen jätetään toteuttavan portaan vastuulle eikä sitä tukiehtojen puolesta vaadita.

Tuloksissa esiintyy tarve työlajeja toteuttavaan portaaseen kohdistuvalle koulutukselle, neuvonnalle ja ohjeistukselle. Näillä toimenpiteillä voidaan kehittää riistan elinympäristöjen kannalta tärkeiden elementtien säilymistä taimikon varhais-hoidon, nuoren metsän hoidon ja suometsän hoidon Kemeralla tuettavilla kohteilla. Suometsän hoidon kohteilla tulisi käyttää tarkempaa seulontaa, että toimenpiteet kohdistuvat sellaiseen alueeseen, jossa puustolla on kuivatuksen seurauksena edellytykset kasvaa. Havaintoa tukee Luonnonvarakeskuksen (2020, 4) tutkimusjulkaisu suometsien hoidon tuista ja niiden biodiversiteetti vaikutuksista, jossa todetaan, että nykyisellä ja aiemmilla metsätalouden kannustejärjestelmillä on tuettu sellaisia suometsien hoidon toimenpiteitä, joilla on ollut haitallisia vaikutuksia ympäristölle. Luonnonvarakeskuksen (2020) mukaan seuraavan tukijärjestelmän ei tulisi kannustaa suometsien liialliseen kuivattami- seen.

Tukiehtoja voidaan kehittää analyysin perusteella usealla tavalla. Kevyimmäksi kehitysvaihtoehdoksi osoittautui riistanhoidon korostaminen tukiehdossa niin, että runkopoistuman ohella lisätään näkyvyyttä lehtipuusekoitteen ja riistatiheik- köjen jättämiselle taimikon varhais-hoidon ja nuoren metsänhoidon tukiehdossa ja siihen liittyvässä viestinnässä. Muita tukiehtojen kehitystoimenpiteitä olisivat tukimäärän lisääminen erillisenä tai korotettuna tukena monimuotoisuuden hu- mioimiseen taimikon varhais-hoidon tai nuoren metsän hoidon rahoituskohteilla.

9.2 Luotettavuus

Opinnäytetyössä kerättiin tietoa, mitä voidaan tulevaisuudessa hyödyntää Ke- mera-lain tai muiden metsätalouden kannustejärjestelmien kehittämisessä siten, että se ottaisi nykyistä paremmin huomioon riistan elinympäristövaatimukset. Laadullisessa tutkimuksessa haastateltaviksi valitaan sellaisia henkilöitä, joilla on riittävästi tietoa ja kokemusta työssä käsiteltävistä aiheista (Hannila & Kyn- näs 2008, 25). Mielestäni laadullinen sisällönanalyysi oli hyvä menetelmä tulos- ten löytämiseen. Prosessissa ajateltiin käyttää myös kvantitatiivisia tutkimusme- netelmiä, mutta havaittiin, että ne eivät tuo tuloksiin merkittävää lisäarvoa

määrällisesti pienen näyttekoon ja haastatteluissa esiintyneiden samankaltaisuuksien vuoksi.

Haasteena tutkimuksen toteuttamisessa oli kattavuudeltaan tarpeeksi laajan haastatteluotoksen hankkiminen eli oikeantyyppisten, ennalta määrättyihin kriteereihin sopivien haastateltavien löytäminen. Haastateltavaksi onnistuttiin löytämään monipuolisia ja kriteereihin sopivia riista- ja metsäalan asiantuntijoita, joilla oli vahva osaaminen aihepiiriin liittyen. Kaikki haastateltavat olivat tietoisia riistaeläinten elinympäristövaatimuksista, ja koulutuksensa, osaamisensa, ja henkilökohtaisen kokemuksensa myötä myös Kemera-laki tukiehtoineen oli pääosin kaikille haastateltaville tuttua. Haastatteluotoksen koko olisi kuitenkin voinut olla suurempi, jolloin tuloksien luotettavuus olisi vielä nykyistäkin parempi. Laadullisessa tutkimuksessa liian suuri haastatteluotos voi kuitenkin hankaloittaa tutkimuksen kannalta tärkeiden ilmiöiden ja asioiden löytämistä (Hannila ym. 2008, 25). Tämän kokoisesta aineistosta ei juurikaan löytynyt eriäviä näkökulmia analyysiprosessin edetessä.

Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu oli tutkijan mielestä sopiva. Haastattelueteemoilla saatiin kattavaa tietoa aihepiiristä. Teemoissa esiintyi kuitenkin sellaisia samankaltaisuuksia, mikä johti muutaman ilmiön tai toteamuksen toistamiseen useita kertoja haastattelun aikana. Tämän olisi voinut välttää testaamalla teemahaastattelut haastatteleamalla sellaista henkilöä, jolla on aihepiiristä riittävä tietoperusta ennen virallisten haastattelujen toteuttamista. Tällöin olisi pystytty ennakoimaan ja muuttamaan teemoja vielä entistä monipuolisemman teemahaastatteluaineiston keräämiseksi.

Tuloksien vertaaminen olemassa oleviin tutkimuksiin toi prosessiin omat haasteensa, koska suoranaista tutkimusta kemeratyöläjien tukemisen vaikutuksesta riistan elinympäristöön ei löydetty. Vertailukohteeksi viitekehyksen kautta löydettiin kuitenkin sopivia tutkimuksia ja raportteja, jotka antoivat lisäarvoa tuloksille ja nostivat niiden luotettavuutta. Mitään merkittäviä poikkeamia ei kuitenkaan löydetty vertaamalla tuloksia aiempiin tutkimuksiin.

9.3 Jatkotutkimusaiheet

Tällä tutkimuksella on useita erilaisia hyödyntämis- ja jatkokehitysmahdollisuuksia. Tutkimuksen jatkokehittämiseen olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka riistatiheikköjen jättäminen taimikon varhaishoidon tai nuoren metsän hoidon kohteilla toteutuu. Tutkimusaineisto kerättäisiin maastossa sellaisilla kohteilla, joissa on tehty varhaishoidon tai nuoren metsän hoidon toteutusilmoitus. Tulosta voitaisiin vertailla mm. tämän tutkimuksen tuloksissa esille tulleesta riistatiheikköjen jättämisen riittämättömyydestä. Lisäksi tutkimusta voidaan kehittää myös suuremmalla haastattelunäytteellä, jolloin pystytään näkemään, löydetäänkö analyysiprosessin edetessä jotakin merkitsevää ilmiötä, mitä tässä opinäytetyössä ei ole löydetty.

Lähteet

- Euroopan komissio. 2021. Uusi Eu:n metsästrategia 2030. Tiedonanto.
- Hannila, P. & Kyngäs, P. 2008. Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa. Helsingin ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Häyrynen, M. 2020. Kemeralle kolmen vuoden jatkoaika. Metsälehti 15/2020. 27.8.2021.
- Itä-Suomen yliopisto. 2013. Oikeustieteiden laitos. Johdatus empiiriseen oikeustutkimukseen. Opetusmateriaali Iv. 2012-2013.
- Kaukonen, M., Eskola, T., Herukka, I., Karppinen, H., Karvonen, L., Korhonen, I., Kuokkanen P. & Ervola, A. (toim.) 2018. Metsähallitus Metsätalous Oy:n ympäristöopas. 2. korj. painos 130 s.
- Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki 34/2015.
- Luonnonvarakeskus. 2020. Metsätalouden kannustinjärjestelmää muutettava. Policy Brief 2/2020.
- Luonnonvarakeskus. 2021a. Metsänomistus. <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/metsa/metsanomistus/>. 18.3.2021.
- Luonnonvarakeskus. 2021b. Riista ja monimuotoisuus. <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/riista/riista-ja-monimuotoisuus/>. 6.4.2021
- Neuvonen, V (toim.) Kotimaan maisema, kasvit ja eläimet lähikuvassa. 1989. Suomalainen Luonto. Helsinki: Oy Valitut Palat.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2020. Yksityisille metsänomistajille Kemera-tukea 55,9 miljoonaa euroa vuodelle 2020. <https://mmm.fi/-/yksityisille-metsanomistajille-kemera-tukea-55-9-miljoonaa-euroa-vuodelle-2020#b0b07797>. 20.3.2021.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2021a. Metsätalouden kannustejärjestelmä 2020-luvulla. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2/2021.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2021b. Päivitetty kansallinen metsästrategia 2025. 2-3.
- Metsäkeskus. 2020a. Kemera-hankkeille myönnettävät toteutusajat ja mahdolliset lisäajat. <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/kemera-toetusajat.pdf> 15.3.2021.
- Metsäkeskus. 2020b. Kemera varojen käyttö 2020. <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/kemera-varojen-kaytto-koko-vuosi-2020.pdf>. 10.3.2021.
- Metsäkeskus. 2021a. Runkolukukäyrät. <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/runkolukukayrat.pdf>. 15.3.2021.
- Metsäkeskus. 2021b. Tuki nuoren metsän hoitoon. <https://www.metsakeskus.fi/tuki-nuoren-metsan-hoitoon>. 15.3.2021.
- Metsäkeskus. 2021c. Tuki pienpuun keräämiseen. <https://www.metsakeskus.fi/tuki-pienpuun-keräämiseen>. 15.3.2021.
- Metsäkeskus. 2021d. Kemera-tuet. <https://www.metsakeskus.fi/kemera-tuet>. 15.3.2021.
- Metsäkeskus. 2021e. Tuki suometsän hoitoon. <https://www.metsakeskus.fi/tuki-suometsan-hoitoon>. 15.3.2021.
- Metsäkeskus. 2021f. Tuki taimikon varhaishoitoon. <https://www.metsakeskus.fi/tuki-taimikon-varhaishoitoon>. 15.3.2021.

- Miettinen, J. 2010. Metson elinympäristöt ja niiden huomioon ottaminen talousmetsissä. *Metsätieteen aikakauskirja* 3/2010, 309-313.
- Miettinen, J., Rantala, M. & Svensberg, M., 2019. Riistametsänhoidon opas. 39-40.
- Piiparinen, O. 2016. Metsäkanalintujen poikue-elinympäristöt: Riistakolmio ai-neiston käyttö metsikkö- ja maisematason metsäsuunnittelussa. Itä-Suomen Yliopisto. Pro Gradu. 50.
- Seitamaa-Hakkarainen, P. 2021. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Methodix. <https://methodix.fi/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-analyysi/>. 30.3.2021.
- Silius, K. 2005. Sisällönanalyysi. Tampereen teknillisen yliopiston tutkimus-, opetus-, ja palveluyksikkö. Powerpoint opetusmateriaali.
- Stora Enso. 2021. Nuoren metsän kunnostaminen. <https://www.storaenso-metsa.fi/nuoren-metsan-kunnostaminen/>. 15.3.2021.
- Valtioneuvosto. 2019. Hallitusohjelma. Hiilineutraali ja luonnonmonimuotoisuuden turvaava Suomi. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/hiilineutraali-ja-luonnon-monimuotoisuuden-turvaava-suomi>. 20.12.2020.
- Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. 2020. Suomen biodiversiteettistrategian ja toimintaohjelman 2012-2020. Toteutuksen ja vaikutusten arviointi.
- Äijälä, O., Koistinen, A., Sved, J., Vanhatalo, K. & Väisänen, P. (toim.) 2014. Hyvän metsänhoidon suositukset – METSÄNHOITO. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisuja.

Taustatiedot

Koulutustausta:

Organisaatio, jossa haastateltava työskentelee:

Työskentelyaika organisaatiossa:

Toimialue:

Minkälaisia ovat työtehtäväsi? Työskenteletkö Kestävän metsätalouden rahoitusjärjestelmään, riistaan tai metsäluonnon monimuotoisuuteen liittyvissä tehtävissä?

Haastattelurunko

1. Minkälaisia vaikutuksia metsätalouden kannustejärjestelmällä (Kemera) on toimialueesi metsiin?
 - Metsätaloudellisia,
 - monimuotoisuus vaikutuksia
2. Mitä havaintoja olet tehnyt kohteilla, joissa on toteutettu:
 - taimikon varhishoidon,
 - nuoren metsän hoidon,
 - tai suometsien hoidon toimenpiteitä?

 - Monimuotoisuudesta, puulajistosta?
 - Riistatiheiköt?
 - Metson esiintyminen, havainnot muista lajeista?
 - Muita havaintoja?
 - Miten toimialueellasi toteutuvat riistan elinympäristövaatimukset näillä kohteilla?
3. Millä Kemeralain toisen luvun toimenpiteillä on heikentäviä seurauksia riistan elinympäristön näkökulmasta?
 - taimikonhoito
 - nuoren metsän hoito
 - suometsän hoito

4. Miten Kemeralain toisen luvun työlajien tukiehdoissa huomioidaan riistan elinympäristövaatimukset?
 - Onko tukiehdot riittävät?
 - Kuinka tukiehdot kannustavat metsänomistajaa riistan elinympäristön hoitoon?
 - Tulisiko tukiehtoja jotenkin muokata? Lisätä tai poistaa?

5. Miten Kemeralain toisen luvun toimepiteet vaikuttavat riistan elinympäristöön?
 - Millä toimenpiteellä on positiivisin ja negatiivisin vaikutus riistan elinympäristöön?
 - Mitkä riistalajit hyötyvät?

6. Millaisia kehitystarpeita Kemeralain toisen luvun työlajien tukiehdoilla on riistan elinympäristön näkökulmasta?
 - Mitä muuttaisit taimikon varhahoidon, nuoren metsän hoidon tai suometsien hoidon työlajeissa?
 - Tukimäärän lisääminen tai vähentäminen?
 - Millainen on ohjauksen ja neuvonnan tarpeellisuus?